

Smaldeel 5

1-31 MEI 1968

Den Helder, Brest, Bordeaux/Lorient, Brest, Den Helder

Commandant: schout-bij-nacht A. van der Moer

Hr. Ms. Karel Doorman (vlag van 1-4 en 22-31 mei), commandant: kapitein ter zee B. Veldkamp

Hr. Ms. De Ruyter (tot 22 mei, vlag van 4-22 mei), commandant: kapitein ter zee F. E. Kruimink

Jagerdivisie 3, commandant: kapitein ter zee J. Klaver

Hr. Ms. Evertsen (vlag jagerdivisie 3), commandant: kapitein-luitenant ter zee G. W. van Bruggen

Hr. Ms. Noord Brabant, commandant: kapitein-luitenant ter zee H. J. Meert

Hr. Ms. Zeeland, commandant: kapitein-luitenant ter zee J. W. H. Wevers

Hr. Ms. Limburg, commandant: kapitein-luitenant ter zee F. B. Hamilton

Hr. Ms. Zeehond, commandant: luitenant ter zee der 1e klasse J. J. Leeflang

Hr. Ms. Zeeleeuw, commandant: luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie H. W. M. van Dam

Woensdag 1 mei te 07.00 uur vertrok Hr. Ms. Noord Brabant als eerste schip naar zee om bij Looe (Plymouth), voor de Engelse zuidkust, de gemeten mijl te stomen. Hr. Ms. Limburg volgde te 08.00 uur en Hr. Ms. Evertsen als divisieschip met de commandant van de jagerdivisie 3 aan boord te 08.10 uur. Hr. Ms. Zeeland vertrok omstreeks 09.00 uur, terwijl Hr. Ms. Zeehond de haven van Den Helder verliet om na controle van de diverse installaties in het Marsdiep te 11.00 uur naar buiten te stomen. Hr. Ms. De Ruyter vertrok om 10.45 uur. Het vertrek van Hr. Ms. Karel Doorman was, tengevolge van brand aan boord in de avond en nacht van 29 en 30 april, voor onbepaalde tijd uitgesteld. De oefeningen voor deze dag bestonden voor wat betreft de jagerdivisie 3 onder andere uit het beoefenen van de verlaatrol en het op post komen voor diverse alarmtoestanden.

Sommige werden in samenwerking met Hr. Ms. De Ruyter uitgevoerd. Het weer was in tegenstelling met dat van de voorafgaande dagen vrij slecht: regenachtig met een zuidwestelijke wind. Tegen de avond verliet Hr. Ms. Zeeland het verband, teneinde de volgende dag rendez-vous te maken met Hr. Ms. De Ruyter voor het uitvoeren van demonstraties voor de aan boord van de kruiser vertoevende leden van de ministerraad en staatssecretarissen. Hr. Ms. Evertsen en Hr. Ms. Limburg gingen gezamenlijk in opmars door het Kanaal in de richting van Brest. Onder gunstige weersomstandigheden werden op 2 mei door Hr. Ms. Evertsen en Hr. Ms. Limburg verbindings-, artillerie- en navigatiegevechtsoefeningen gehouden. Hr. Ms. Noord Brabant voerde, zoals reeds vermeld, logcalibraties op de gemeten mijl uit bij Looe en ging daarna individueel in opmars naar Brest.

Te 08.30 uur diezelfde dag vertrok commandant smaldeel 5, later gevolgd door de leden van de ministerraad en staatssecretarissen, per sloep van Den Helder naar Hr. Ms. De Ruyter, die op de rede ten anker lag. Te 10.00 uur werd naar zee vertrokken. Al spoedig werden demonstraties gegeven van een richtoefening van de hoofdbatterij, van manoeuvreren en vliegtuigaanvallen. Te 13.15 uur vond rendez-vous plaats met Hr. Ms. Overijssel voor een demonstratie van het afvuren van raketdieptebommen. De commandant van het smaldeel, de leden van de ministerraad en de staatssecretarissen debarkeerden om 16.30 uur op de rede van Den Helder. Hr. Ms. Zeeland begon de opmars naar Brest, terwijl Hr. Ms. Zeehond de opmars naar Brest individueel voortzette.

Op de dagwacht van 3 mei werd nabij Ushant rendez-vous gemaakt door Hr. Ms. Evertsen en Hr. Ms. Limburg enerzijds en Hr. Ms. Noord Brabant anderzijds. In kiellinie varende stoomde het verband op naar Brest voor een routine bezoek. Te 09.00 uur arriveerden de schepen onder

leiding van de commandant jagerdivisie 3 op de Rade Abri en meerden na elkaar af aan de Quai des Flottilles. Na aankomst werden informele beleefdheidsbezoeken gewisseld tussen de commandant jagerdivisie 3 en de marine en civiele autoriteiten aan de wal.

Omstreeks 11.00 uur meerde Hr. Ms. Zeehond af in Penfeld, meerpositie 1. Op de voormiddag van 4 mei arriveerde ook Hr. Ms. Zeeland, die langs zij van Hr. Ms. Limburg afmeerde. Hiermee was de jagerdivisie 3 geheel herenigd. Ter gelegenheid van de nationale herdenkingsdag werd aan boord van Hr. Ms. Evertsen

een alle hens voor de boeg gehouden, bijgewoond door deputaties van alle aanwezige Nederlandse schepen. Ten gevolge van de slechte weersomstandigheden moest deze ceremonie helaas benedendeks worden gehouden. Van 11.00' uur af werd halfstok gevlagd, terwijl op zondag 5 mei de vlaggen van top werden gevoerd in verband met de herdenking van de nationale bevrijdingsdag in Nederland. De bemanningen van de schepen konden aan diverse sportevenementen deelnemen, terwijl ook enkele bustochten werden georganiseerd. Hr. Ms. De Ruyter maakte op 3 mei een vaartocht met de vereniging Mars en Mercurius, waarvan vele oud-marineofficieren lid zijn. De gasten embarkeerden om 10.00 uur op de rede van Den Helder en woonden demonstraties van schietoefeningen, richtoefeningen op vliegtuigen en manoeuvreren bij. Na afloop debarkeerde een gedeelte wederom per sloep, terwijl de overigen het binnenlopen in Den Helder en het afmeren langs de kade gadesloegen. In de morgen van zaterdag 4 mei ging de commandant van het smaldeel met zijn staf over van Hr. Ms. Karel Doorman naar Hr. Ms. De Ruyter, die vanaf 08.00 uur als vlaggeschip fungeerde. Om 11.00 uur werd op het vlaggeschip door de vlootpredikant een herdenkingsrede uitgesproken, die door de commandant werd ingeleid. Na de rede van de vlootpredikant sprak de vlootaalmoezenier een gebed uit. Door het slechte weer kon geen alle hens worden gehouden. Te 12.00 uur vertrok Hr. Ms. De Ruyter uit Den Helder in opmars naar de oefengebieden ten westen van Brest. Zondag 5 mei werden aan boord van Hr. Ms. De Ruyter kerkdiensten gehouden.

Het ontwikkelings-, sport en ontspanningsprogramma voor dit weekeinde, bestaande uit een Ruyter-cross, klaverjasdrive, touwtrekken, schietwedstrijden en het eerste deel van een vierdelige quiz, werd afgewerkt. Maandag 6 mei te 08.00 uur vertrok de jagerdivisie uit Brest. Hr. Ms. Zeehond had de haven reeds te 06.00 uur verlaten om individueel naar de oefengebieden op te stomen. Op de voormiddag werden gedurende de opmars enige oefeningen in divisieverband uitgevoerd. Hr. Ms. Zeeleeuw heeft van 22 april tot en met 3 mei geoefend met het vliegtuigsquadron 320 in de gebieden nabij Londonderry om daarna de opmars naar de rendez-vous positie met het smaldeel te beginnen. Om 08.00 uur maakte Hr. Ms. Zeeleeuw rendez-vous met Hr. Ms. De Ruyter, waarna de oefeningen aanvingen. Nadat omstreeks 13.00 uur ook de jagerdivisie 3 in de golf van Biskaye rendez-vous had gemaakt met Hr. Ms. De Ruyter, was het gehele smaldeel met uitzondering van Hr. Ms. Kare Doorman op zee verzameld. De oefeningen voor deze dag bestonden uit verbindingdienst-, navigatiegevechtinformatie, onderzeebootbestrijdings- en schietoefeningen. Met een harde westnoordwestenwind en af en toe flinke regen buien werkte het weer op deze oefendag niet bepaald mee. Op 7 mei werden de oefeningen voortgezet na des nachts te zijn opgestoomd naar het oefengebied dat was toegewezen voor 7 mei. Het weer verslechterde nog steeds.



Foto Google: haven Brest.



Ook op 8 en 9 mei werden de oefeningen voortgezet, deze dagen in een meer zuidoostelijk gelegen gebied. Het weer bleef ongunstig. Zowel voor onderzeebootbestrijdingsoefeningen als voor het overbrengen van reserve onderdelen en dienstpost werd, waar mogelijk, het Wasphefschroefvliegtuig van Hr. Ms. Evertsen gebruikt. Tegen de avond verbeterde het weer. Vrijdag 10 mei werden, opstomende naar Bordeaux tijdens de voormiddag, nog enige

oefeningen uitgevoerd. Hr. Ms. Zeehond en Hr. Ms. Zeeleeuw stoomden op naar Lorient, waar zij te 09.00 uur arriveerden. Hr. Ms. De Ruyter arriveerde te 16.30 uur, voorafgegaan door de jagerdivisie 3, te Bordeaux. Na aankomst bracht de smaldeelcommandant een bezoek aan de Nederlandse consul-generaal en de Franse marinecommandant ter plaatse. Vanaf 19.00 uur werd door de smaldeelcommandant, de commandanten en de officieren een ontvangst aan boord van Hr. Ms. De Ruyter gegeven voor een aantal Franse en Nederlandse gasten. Met ingang van vrijdag 10 mei was wegens het uitvallen van Hr. Ms. Karel Doorman een detachement van zes S-2A's van het vliegtuigsquadron 4 gestationeerd op de basis van de Franse marineluchtvaartdienst te Lann Bihoué bij Lorient. Deze vliegtuigen zouden de komende weken vanaf Lann Bihoué met het smaldeel oefeningen uitvoeren.

Zaterdag 11 mei te 12.00 uur werd te Bordeaux een aantal officieren, onderofficieren en manschappen door de burgemeester ten stadhuize ontvangen. Des avonds hield de Nederlandse consul-generaal een ontvangst voor commandanten en officieren in zijn chateau Palmer in de omgeving van Bordeaux, waaraan tevens een bezoek aan de bijbehorende caves verbonden was.

Zondag 12 mei nodigde de commandant van het smaldeel enige gasten uit voor een lunch aan boord van Hr. Ms. De Ruyter. Zowel zaterdag als zondag werden diverse excursies georganiseerd, waarvan twee naar Lourdes, terwijl zaterdag ook een voetbalwedstrijd tegen een plaatselijk team werd gespeeld. Terwijl Hr. Ms. De Ruyter en de jagerdivisie 3 te Bordeaux verbleven, brachten de beide onderzeeboten Hr. Ms. Zeehond en Hr. Ms. Zeeleeuw zoals hierboven reeds vermeld een bezoek aan Lorient. Zij maakten daartoe vrijdagochtend 10 mei rendez-vous bezuiden Ile de Croix en stoomden in kiellinie op. Na het afmeren werden protocolaire bezoeken gewisseld met de militaire commandanten en de Nederlandse vice-consul te Lorient. De officieren en equipages van de onderzeeboten hadden dit weekeinde een druk bezet programma, waarin diverse ontvangsten (waarbij tevens de detachementscommandant en enige officieren van het detachement van vlieg-tuigsquadron 4 waren uitgenodigd), lunches en voetbalwedstrijden waren opgenomen. Bovendien doorkruiste de bemanning op de 12e mei des middags Morbihan in alle richtingen. Na dit gezellige weekeinde, waarin de Franse marine zich bijzonder gastvrij toonde, vertrokken de onderzeeboten 13 mei te 08.00 uur uit Lorient en stoomden naar de golf van Biskaye op om des middags wederom met de oefeningen aan te vangen.

De jagerdivisie vertrok op 13 mei te 16.00 uur uit Bordeaux, waarna Hr. Ms. De Ruyter te 17.00 uur volgde. Dinsdag 14 mei werd de commandant van het smaldeel met zijn staf voor een inspectie per lijn overgevoerd naar Hr. Ms. Zeeland. De commandant jagerdivisie 3 was reeds per hefschroefvliegtuig van Hr. Ms. Evertsen op Hr. Ms. Zeeland overgezet.

Tijdens de tweede platvoet keerde de commandant smaldeel met zijn staf per sloep naar Hr. Ms. De Ruyter terug. De commandant jagerdivisie 3 maakte wederom gebruik van het hefschroefvliegtuig.

Woensdag 15 mei vond eenzelfde inspectie plaats aan boord van Hr. Ms. Limburg. De oefeningen voor deze dagen vonden bij zeer fraai weer plaats. Donderdag 16 mei werd door Hr. Ms. De Ruyter individueel een bombardementsoefening gehouden nabij Belle Ile. De jagerdivisie en de onderzeeboten hielden hun oefeningen volgens het weekprogramma. In de nacht van 16 op 17 mei werd door het gehele smaldeel opgestoomd naar Brest, alwaar het te 08.00 uur op de Rade Abri arriveerde. Op de Rade Abri werden 21 saluutschoten afgegeven aan de vlag van de Franse republiek en 15 aan de commandovlag van de Franse Vice-amiral d'Escadre, Commandant d'Escadre de l'Atlantique, welke series beide werden beantwoord respectievelijk door de walbatterij Parcs aux Ducs en de jager Chevalier Paul.

Direct na het afmeren van Hr. Ms. De Ruyter bracht de Nederlandse consul te Brest een bezoek aan de smaldeelcommandant. Na dit bezoek werden beleefdheidsbezoeken gewisseld tussen de smaldeelcommandant en de marine en civiele autoriteiten aan de wal. Des middags waren enige gasten door de smaldeelcommandant genood voor een lunch. Des avonds waren de commandant van het smaldeel, de commandant van de jagerdivisie, de commandanten van de schepen en vele officieren de gast op een ontvangst gehouden door de Vice-amiral d'Escadre Préfet Maritime.

Zaterdag 18 mei ontving de burgemeester van Brest een groot aantal leden van de bemanning van de schepen ten stadhuize op een vin d'honneur. De Vice-amiral d'Escadre, Commandant d'Escadre de l'Atlantique, bood een lunch aan voor een beperkt aantal gasten, terwijl des avonds aan boord van Hr. Ms. De Ruyter een ontvangst werd gehouden.

Voor de schepen onderling was een voetbalcompetitie georganiseerd die zondag 19 mei door een elftal van Hr. Ms. Evertsen werd gewonnen. Het elftal van Hr. Ms. Zeehond werd tweede. Voor het zeilen in de Vaurien van Hr. Ms. De Ruyter bestond dit weekeinde in Brest veel belangstelling. Zaterdag, zondag en maandag waren bustochten langs de prachtige noorden zuidkust van Bretagne georganiseerd. Des avonds bood de Nederlandse consul de smaldeelcommandant, commandanten van schepen en 20 officieren een ontvangst te zijnen huize aan. Tijdens het gehele bezoek betoonden de bemanningen van de diverse Franse gastschepen, in het bijzonder de officieren van de Chevalier Paul, zich zeer gastvrij.

Dinsdagmorgen 21 mei te 08.00 uur vertrok Hr. Ms. De Ruyter met de commandant van het smaldeel en zijn staf aan boord naar Den Helder, waar het schip woensdagmiddag te 17.00 uur na een rustige reis op de rede arriveerde en in de haven aan de steiger afmeerde. De commandant jagerdivisie 3, aan boord van Hr. Ms. Evertsen, was gedurende de laatste week van het eerste deel van de voorjaarsreis belast met de operationele leiding over de op zee verblijvende eenheden. De eenheden van de jagerdivisie en de twee onderzeeboten bleven nog twee dagen langer te Brest voor het geven van onderhoud en ter viering van Hemelvaartsdag. Na een goed bestede stilligperiode vertrokken de schepen donderdag 23 mei te ongeveer 17.00 uur uit Brest, waarna de jagerdivisie gezamenlijk en de onderzeeboten individueel in opmars gingen naar de oefengebieden in de golf van Biskaye.

De postverzorging ondervond vooral tijdens de laatste dagen van het bezoek veel hinder van de in Frankrijk heersende algemene staking.

In de periode van 24 tot en met 28 mei vervolgden de bovenwaterschepen en onderzeeboten de oefeningen in samenwerking met de vliegtuigen van het vliegtuigsquadron 4. De weergoden waren het smaldeel in deze periode gunstig gezind, zodat praktisch alle oefeningen volgens het weekprogramma konden worden afgewerkt.

Gedurende het weekeinde bleven de onderzeeboten in de aangewezen oefengebieden op zee voor individuele oefeningen, terwijl de jagerdivisie in zijn geheel ankerde in de baai van Quibéron. Na afloop van de oefeningen op de 28e mei verlieten alle schepen de

oefengebieden. De beide onderzeeboten aanvaardden individueel de terugreis naar Den Helder, terwijl Hr. Ms. Evertsen koers zette naar Lorient, alwaar het schip op de platvoet arriveerde en afmeerde. Op dezelfde dag werd hier nog olie geladen, terwijl op de 29e mei gedurende de voormiddag en de achtermiddag



Foto Google: Baai van Quibéron

de gronduitrusting van de vliegtuigen van vliegtuigsquadron 4 aan boord werd genomen voor overvoer naar Nederland. De jagers verbleven gedurende de voor- en achtermiddag van de 29e mei te Brest om olie te laden.

Op 30 mei te 09.00 uur maakten de jagers rendez-vous met Hr. Ms. Evertsen nabij Les Casquets, waarna de nu wederom voltallige jagerdivisie gezamenlijk in opmars ging naar Den Helder. Hoewel aanvankelijk het zicht vanwege mistbanken vrij slecht was, klaarde het weer in de loop van de ochtend op, zodat het uitgestippelde oefenprogramma vlot kon worden afgewerkt. De beide onderzeeboten arriveerden op 31 mei te 09.00 uur te Den Helder en meerden af aan de onderzeedienststeiger, terwijl de jagerdivisie te 09.30 uur op de rede van Den Helder het verband verbrak en de schepen achtereenvolgens te ongeveer 10.00 uur in de haven afmeerden. Hiermee kwam een einde aan het eerste deel van de voorjaarsreis van het smaldeel 5, die ondanks het nadeel dat Hr. Ms. Karel Doorman niet actief kon deelnemen, toch als geslaagd kan worden beschouwd, mede omdat de zes vliegtuigen van vliegtuigsquadron 4 zorgden voor continuïteit in de samenwerking van vliegtuigen met schepen, welke een zo belangrijke voorwaarde vormt voor de onderzeebootbestrijding.

Nautische bijzonderheden

Brest

Het afmeren langs de jagersteigers met het voorschip naar de wal, langs zij pontons, levert problemen op voor fregatten van de Van Speijk-klasse in verband met het aansluiten van elektriciteit van de wal op het scheepsnet, alsmede met het plaatsen van een valreep. Het verdient aanbeveling af te meren met het achterschip naar de wal.

Bordeaux

1. Het verdient aanbeveling Franse kaarten — nummers 6336, 6139, 6140 en 4610 - te gebruiken, daar de kaarten van de Britse admiraliteit niet voldoende gedetailleerd zijn (de schaal is voor passage op deze rivier niet groot genoeg).
2. De gegevens in de Bay of Biscay Pilot omtrent de beste tijd van binnenlopen en uitvaren zijn onvolledig. Een schip met een diepgang van 6 meter of meer dient ongeveer het volgende tijdschema te gebruiken:
 - a. Loods embarkeren ongeveer twee mijl oost van de BXA-boei ongeveer 4½ uur vóór hoogwater Pointe de Grave.
 - b. Loods wisselen bij Paulliac ongeveer een uur vóór hoogwater Pointe de Grave.
 - c. Zwaaien nabij bassin nummer 1 (Bordeaux) ongeveer 1½ uur vóór hoogwater Bordeaux (3/4 uur na aanvang vloed). Vanaf loods embarkeren bij BXA tot het afmeren neemt ongeveer zes uur.

- d Bij vertrek uit Bordeaux is de beste tijd voor kruisers en groter ongeveer drie uur vóór hoogwater Bordeaux, waarna de gehele passage naar de BXA-boei ongeveer vijf uur neemt.
3. De vloedstroom bij vertrek is direct reeds zeer sterk en vooral in de bochten zeer gevaarlijk daar de stroom het schip tegen de wal dreigt te drukken. Het verdient aanbeveling de voorsleepboot vast te houden tot na de bocht bij Ste Poliet et Chausson.
4. De in de kaarten gegeven waterdieptes kloppen niet altijd doch bij het op- en afvaren van de rivier volgens het in punt 2 gegeven schema was de minste waterdiepte ruim voldoende namelijk 4 meter onder de kiel.
5. De boeien in de kaart kunnen zonder verdere waarschuwing verplaatst zijn indien het verloop van het vaarwater dit noodzakelijk maakt.
6. Bij Lormont, ongeveer $44^{\circ} 52'. 7$ noord $00^{\circ} 32'. 2$ west, bestaat sedert medio 1967 een hangbrug over de rivier. Deze brug komt niet voor op de Franse kaarten noch op de kaarten van de Britse admiraliteit en ook de Bay of Biscay Pilot geeft hierover geen enkele indicatie. De nodige gegevens zijn volgens de loods als volgt:
- a naam: Le Pont de Lormont;
 - b doorvaarthoogte: 51 meter 30 centimeter bij hoogwaterspring;
 - c beschrijving: hangbrug met twee pijlers;
 - d doorvaartbreedte tussen de pijlers: ongeveer 30 yards.
7. In positie ongeveer $44^{\circ} 55'. 1$ noord $00^{\circ} 32'. 9$ west tussen La Caraque en La Ferrière kruisen hoogspanningskabels de rivier. Ook deze kabels komen niet voor op Franse of Britse kaarten en evenmin in de Bay of Biscay Pilot. Doorvaarthoogte onbekend doch volgens opgave van de loods meer dan 52 meter bij hoogwaterspring.
8. Gezwaaid en afgemeerd kan worden met behulp van twee sleepboten. De huidige sleepboten zijn echter reeds ongeveer 20 jaar oud en hebben niet meer dan ongeveer 500 pk ter beschikking. Het verdient aanbeveling één anker voor direct gebruik gereed te houden tijdens het zwaaien, daar de voorsleepboot moeite heeft het voorschip op te houden. De sleepboten hebben geen eigen trossen en moeten trossen van het schip krijgen.
9. De Quaie de Douane is een zeer goede ligplaats, doch door het grote verval van ongeveer vijf meter zijn de valrepen voor oorlogsschepen met hun kleine vrijboord, vooral bij laag water, onvoldoende. Er was ruim voldoende ligplaats aan de kade, wegens de relatief geringe commerciële scheepvaart.

Lorient

Ter hoogte van de Banc des Truies wordt een loods geëmbarkeerd. Het verdient aanbeveling gebruik te maken van de Franse kaart nummer 6470, aangezien deze overzichtelijker en duidelijker de details van het vrij nauwe en ondiepe - doch uitstekend met richtlijnen aangegeven - vaarwater weergeeft dan de betreffende kaart van de Britse admiraliteit.

Baai van Quibéron, ankerplaats

Ankerplaats 1.5 mijl oostnoordoost van Port Haliguen. De waterdiepte bedraagt hier ongeveer 10 meter, er staat weinig stroom en men vindt er zeer goede beschutting tegen een harde zuidwesten- tot noordenwind.